

Аб месцы кампаратывістыкі ў сістэме навуковых дысцыплін

Сувязі і залежнасці паміж гуманітарнымі навукамі ў агульным плане акрэсліў адзін са старэйшых расійскіх філосафаў-літаратуразнаўцаў Ю.Бораў: “Філасофія распрацоўвае адзіныя метадалагічныя асновы ўсіх навук... Ад філасофіі, якая дае агульны інструмент пазнання, да ўсіх навук адыходзяць метадалагічна апасродкаваныя звенні, якія ўлічваюць праявы агульных заканамернасцей адносна ўсё больш вузкага кола з’яў. Эстэтыка раскрывае асаблівасці выяўлення агульных законаў у сферы эстэтычнага асваення рэчаіснасці, у прыватнасці ў сферы мастацкай творчасці. Тэорыя літаратуры раскрывае спецыфічны характар праяў агульных эстэтычных законаў у літаратуры. Гісторыя літаратуры, абапіраючыся на здабытыя тэорыяй літаратуры веды законаў літаратурнага працэсу, асэнсоўвае рэальнае развіццё літаратуры ў яго канкрэтнасці. Наступным апасродкаваным звяном з’яўляецца літаратурная крытыка, якая на аснове разумення і агульных законаў і жывой шматстайнасці літаратурнага працэсу інтэрпрэтуе і ацэньвае творы, вызначаючы іх месца ў мастацкай культуры” [1, с. 14].

Каб праясніць узаемазалежнасць паміж навукамі, устанавім іерархічныя адносіны паміж імі. Вылучыўшы адзін з напрамкаў развіцця літаратуразнаўства – кампаратывістыку, акрэслім яе месца сярод іншых навук, гуманітарных і негуманітарных. Абагульняльная думка артыкула, што вынікае з вырашэння названых задач, звязана з пералікам актуальных для сённяшняга дня пытанняў, якія стаяць перад кампаратывістамі сучаснай Беларусі.

Варта адрозніваць паняцці “кампаратывістыка” і “кампаратывізм”. Апошняе паняцце мае шмат азначэнняў. Паводле украінскага даследчыка А.Волкава, кампаратывізмам найперш называюць параўнальны метады (што прынята і ў нашым артыкуле). Іншыя яго тлумачэнні: параўнальна-гістарычны метады ў лінгвістыцы; тэрмін, ідэнтычны з паняццем кампаратывістыка, або параўнальнае літаратуразнаўства (выкарыстоўваецца нароўні з ім); ранні этап у развіцці кампаратывістыкі [2, с. 266]. Раней двум тэрмінам, “кампаратывістыка” і “кампаратывізм”, якія ўжываліся ў дачыненні да заходняй навукі, проціпастаўлялі паняцці “літаратурныя сувязі і ўплывы” (“Кароткая літаратурная энцыклапедыя”, 1967 г. [3]), “параўнальна-гістарычны метады” (КЛЭ, 1972 г. [4]) і пазней – “параўнальнае літаратуразнаўства” – у дадатковым, дзевятым, томе (КЛЭ, 1978 г. [5]).

Звяртаючыся да схемы Ю.Борава, прапануем наступную іерархію паняццяў метадалогіі, вызначыўшы **прыярытэтны метады для кожнай з гуманітарных навук.**

Адной з асноўных метадалагічных праграм філасофіі з'яўляецца сістэмны падыход (або сістэмны аналіз). Ён разглядаецца ў якасці агульнанавуковай метадалагічнай парадыгмы, прыдатнай для выкарыстання ў розных навукх. З удасканаленнем стылю навуковага мыслення і катэгарыяльнага апарату актуальнасць сістэмнага падыходу не выклікае сумненняў ужо ў 1970-я гг.: “Сістэмны аналіз, застаючыся часткай гісторыка-літаратурных даследаванняў, крытычных прац, дазваляе, на нашу думку, узняць вывучэнне літаратуры на новы ўзровень” [6, с. 112]; “Разгляд вялікіх грамадскіх працэсаў як дынамічных сістэм сцвярджаецца ў апошнія гады як адзін з самых важных даследчых прынцыпаў <...> Але і незалежна ад таго, ці звяртаецца той альбо іншы аўтар да самога тэрміна – сістэма, уяўленне пра сістэмнасць літаратурнага працэсу становіцца ў нашай навуцы ўсё больш глыбокім і рознабаковым. Сучасны стан гістарычнага мыслення такі, што ніводная з галін гістарычнай навукі, у тым ліку літаратуразнаўства, не могуць развівацца без уліку асноўных палажэнняў агульнай тэорыі сістэм...” [7, с. 28].

Тэорыя літаратуры ў ракурсе сістэмнага падыходу прадстаўлена сваёй складовай часткай – метадалогіяй – і мае прыватнымі метадамі і падыходамі. У кнізе расійскіх даследчыцаў В. Г. Зінчанкі, В. Г. Зусмана, З. І. Кірнозе “Метады вывучэння літаратуры. Сістэмны падыход” суматыўныя паняцці (сістэмны падыход, комплекснае вывучэнне літаратуры, кампаратывістыка), якімі абагульняюцца кірункі або раздзелы вывучэння літаратуры, разглядаюцца ў агульным спісе з прыватнымі метадамі даследавання (біяграфічны, культурна-гістарычны, параўнальна-гістарычны і інш.). Адсутнасць выразнай іерархіі паняццяў па ўзроўнях абагульнення (кампаратывістыка, параўнальна-гістарычны метад, параўнальнае літаратуразнаўства – кожнаму з іх у кнізе прысвечаны асобны раздзел-тэма) робіць гэтае выданне дэталі цяжкім для цэласнага ўспрымання. Тым не менш параўнальнае літаратуразнаўства разглядаецца ў ім сярод іншых гуманітарных дысцыплін, а сам тэрмін тлумачыцца таксама як агульнаметадалагічны падыход да гісторыі літаратуры (“Для гісторыі літаратуры як навукі параўнальнае літаратуразнаўства мае агульнаметадалагічнае значэнне” [8, с. 78]).

Першае пытанне дадзенага артыкула – вызначыць месца кампаратывістыкі ў складзе галін літаратуразнаўства. Адказ на яго дапаможа акрэсліць спецыфічны прадмет кампаратывісцкага даследавання, выявіць памежную сферу з кожнай з літаратуразнаўчых дысцыплін. На ранніх этапах развіцця кампаратывістыкі савецкія вучоныя бачылі яе ў межах гісторыі літаратуры [4, с. 126]. Пазней кампаратывістыка была залічана ў склад тэорыі літаратуры [9], часам яна выступае асобнай галіной літаратуразнаўства, нароўні з тэорыяй і

гісторыяй літаратуры [5, с. 707]. Відавочна, што ўспрыманне кампаратывістыкі як навукі змяняецца з узмацненнем пазіцый тэорыі літаратуры, з вывучэннем літаратуры не толькі як люстра гістарычных працэсаў, але і як самастойнай галіны творчай дзейнасці чалавека, што мае свой адметны катэгарыяльны і мастацкі апарат.

На сувязь кампаратывістыкі і літаратурнай крытыкі – асобнай галіны літаратуразнаўства – даследчыкі не звяртаюць увагу. Тым не менш, разглядаючы больш грунтоўна ўзаемадзейненні паміж імі, мы будзем рухацца менавіта ад літаратурнай крытыкі, паколькі ў ёй параўнанне выкарыстоўваецца на першасным, эмпірычным узроўні: ацэньваючы той ці іншы літаратурны факт у аналізуемым творы, літаратурны крытык можа суадносіць яго з іншым, вядомым прыкладам, разглядаць гэты факт у больш шырокім літаратурна-мастацкім кантэксце.

Мэтазгоднасць супастаўлення кампаратывістыкі спачатку з літаратурнай крытыкай, затым з гісторыяй літаратуры і тэорыяй літаратуры (прыгадаем іерархію Ю.Борава, акрэсленую ў пачатку артыкула) дыктуецца спецыфікай пастаноўкі праблемы – выяўленнем памежных сфер кампаратывістыкі з іншымі дысцыплінамі. У дадзеным выпадку аналіз праводзіцца ў кірунку ад элітадычнасці, фрагментарнасці выкарыстання параўнанняў (у літаратурна-крытычных працах) да іх структурнай і сэнсавай значнасці пры выкарыстанні ў жанрах уласна кампаратывісцкіх. Акрэслім таксама агульнасць кампаратывістыкі з іншымі гуманітарнымі навукамі і надалей – з негуманітарнымі навукамі, дзе кампаратывізм у рэчывы міждысцыплінарнага даследавання выяўляецца вельмі ўскосна, нават умоўна.

Будучы звязанай з **іншымі літаратуразнаўчымі дысцыплінамі**: гісторыяй літаратуры, тэорыяй літаратуры і літаратурнай крытыкай, – кампаратывістыка мае **агульную, або памежную, сферу** з кожнай з іх.

На першым этапе кампаратывісцкага даследавання факты літаратурных сувязей і ўзаемадзейненняў толькі фіксуюцца, а з часам і назапашваюцца. Менавіта эмпірызм, разрозненасць, часам выпадковасць параўнанняў з’яўляецца тым памежжам, што злучае кампаратывістыку (на пачатковым этапе) і **літаратурную крытыку**. Кампаратывісцкае даследаванне пачынаецца, як правіла, са збору фактычнага матэрыялу, з асэнсавання асобных прыкладаў супастаўлення і проціпастаўлення. У гэтым яно набліжаецца да жанраў літаратурнай крытыкі, дзе ў невялікіх па аб’ёму літаратурна-крытычных працах прысутнічаюць элементы параўнання. Жанры крытыкі – эсэ, рэцэнзія, нарыс і інш. – з’яўляюцца прыдатнымі для ўжывання ў іх элементаў кампаратывізму. Так, вядомы беларускі крытык і літаратуразнавец В.Бугаёў, характарызуючы апавяданне Я.Брыля “Галя” і ўсю яго творчасць, адзначае ўплыў на празаіка гуманістычных традыцый Л.Талстога і Ф.Дастаеўскага, “іншых класікаў сусветнай і нашай нацыянальнай літаратуры” [10, с. 30];

даследуючы аповесць В.Быкава “Аблава”, ён прыгадвае выказванні А.Д.Сахарава і В.Астаф’ева пра народнасць твораў беларускага празаіка, пра яго унікальнасць “не толькі ў беларускай, але і ў сусветнай літаратуры” [10, с. 58]. Магчыма, значнасць літаратурна-крытычнага матэрыялу залежыць і ад здольнасці крытыка ўпісваць нацыянальныя здабыткі ў сусветны кантэкст (няхай сабе і асобнымі фрагментамі), а таксама звязваць іншанацыянальнае з індывідуальна-аўтарскім, уласна беларускім.

Акрэсліваючы магчымасці кампаратывізму ў літаратурнай крытыцы, можна сказаць наступнае: даследаванне найноўшых твораў шляхам іх супастаўлення і проціпастаўлення з іншымі садзейнічае больш дакладнай ацэнцы створанага аўтарам, дазваляе выявіць аўтарскую непаўторнасць на фоне тых запазычанняў або тыпалагічных сыходжанняў, што паглыбляюць сэнсавы змест твораў, спрыяюць развіццю нацыянальнага літаратурнага працэсу, а ў выніку аказваюць уплыў на фарміраванне грамадскай свядомасці, чытацкіх запатрабаванняў, мастацка-эстэтычных, філасофска-этычных поглядаў сучасніка і інш.

Агульнае поле мае кампаратывістыка і з другой літаратуразнаўчай дысцыплінай – з гісторыяй літаратуры. У кожным з трох яе раздзелаў – у літаратурах нацыянальнай, рэгіянальнай, сусветнай – можна вылучыць колы агульных з кампаратывістыкай пытанняў.

Гісторыя нацыянальнай літаратуры (беларускай, рускай...) – першы раздзел гісторыі літаратуры. У яго склад уваходзяць праблемы развіцця літаратурнага працэсу, у т.л. уплывы, наследаванні, перайманні і інш. Творчая індывідуальнасць нацыянальнага пісьменніка можа разглядацца ў супастаўленні з творчай індывідуальнасцю прадстаўніка іншанацыянальнай літаратуры (напр., Я.Колас і У.Фолкнер, М.Багдановіч і П.Верлен, М.Ганька і І.В.Гётэ). Аб’ектам параўнальнага аналізу становяцца творы беларускай і іншанацыянальных літаратур (“На імперыялістычнай вайне М.Гарэцкага, “Бывай, зброя” Э.Хемінгуэя, “Агонь” А.Барбюса, “На заходнім фронце без перамен” Э.М.Рэмарка) і інш.

Міжнацыянальны аспект уключае даследаванне сувязей паміж літаратурамі, якія маюць іерархічны характар. У айчыннай кампаратывістыцы найбольш распрацаванымі з’яўляюцца пытанні двухбаковых сувязей.

Самы высокі і найбольш трывалы ўзровень развіцця сувязей існуе паміж беларускай літаратурай і літаратурамі, якія звязаны з ёй **у межах агульнага або блізкага культурна-гістарычнага тыпу**. Характар і заканамернасці развіцця гэтых сувязей вызначаюцца спецыфікай узаемадзеяння літаратур з хрысціянствам, іх апорай на народныя традыцыі, блізкасцю геаграфічнага становішча краін, перыферыямі гістарычнага лёсу народаў. Гэта сувязі беларуска-рускія (даследчыкі –

С.У.Букчын, М.І.Мішчанчук, М.А.Тычына), беларуска-польскія (В.І.Гапава, В.М.Казбярук, У.І.Мархель, С.П.Мусіенка, Г.К.Тычко), беларуска-ўкраінскія (Т.В.Кабржыцкая, В.П.Рагойша), беларуска-балгарскія (Н.С.Гілевіч, Р.Т.Станкевіч), беларуска-чэшскія (А.В.Мажэйка, І.В.Шаблоўская, М.І.Чмарава), беларуска-сербскія (Г.П.Тварановіч, І.А.Чарота).

Другую групу літаратурных сувязей вылучаем на падставе **пашырэння ў нацыянальнай літаратуры «залатога фонду» сусветнай класікі**: пераважна італьянскай, англійскай, французскай, нямецкай літаратур. Аб'ектыўна ў нацыянальным літаратурным працэсе яны прадстаўлены досыць шырока. Менавіта з гэтымі літаратурамі звязваюцца паняцці Адраджэння і Асветніцтва, а таксама класіцызму ў Беларусі. У той жа час беларуская літаратура займае ў гэтых літаратурах непараўнальна меншае месца. Беларускімі даследцамі вывучаюцца стасункі паміж літаратурамі айчынай і нямецкай (Л.П.Баршчэўскі, У.Л.Сакалоўскі, Г.В.Сініла), амерыканскай (Г.М.Бутырчык), французскай (Б.П.Міцкевіч, Л.А.Казыра, Т.М.Тарасова), іспанамоўных краін (К.Г.Шэрман).

Трэцяя група вылучаецца на аснове сувязей **паміж літаратурамі т.зв. «малых» краін**. У гэтым складзе можна вылучыць і Беларусь. Такія літаратуры, як, напрыклад, ірландская, дацкая, не знаходзяцца сярод «вялікіх», «класічных» літаратур народаў свету. Сувязі паміж беларускай літаратурай і літаратурамі «малых» краінносяць выпадковы характар. Здаецца, гэта пераважна кантактныя прыклады літаратурных узаемадзеянняў. Але больш глыбокае іх вывучэнне дазваляе гаварыць пра наяўнасць тыпалагічных сыходжанняў паміж літаратурамі, што ў пэўным сэнсе набліжае Беларусь да той ці іншай краіны свету. Разам з тым пра значнасць гэтых літаратур у сусветным развіцці сведчаць пісьменнікі і літаратуразнаўцы: «Заўвага Горкага пра тое, што «няма такой маленькай краіны, якая б не давала вялікіх мастакоў слова», важная ў сваім грамадскім значэнні і важная ў плане тэорыі – літаратура «малых» краін прыводзіць да высноў больш агульнага сэнсу і значэння, дазваляе больш яскрава ўбачыць тэндэнцыі, характэрныя не толькі для саміх гэтых краін» [7, с. 16 – 17]. Актуальнай задачай беларускай кампаратывістыкі ў дадзеным плане з'яўляецца выяўленне гэтых «высноў больш агульнага сэнсу і значэння», абнаражэнне «тэндэцыі, характэрных не толькі для саміх гэтых краін».

Чацвёртую групу прадстаўляюць **прыклады аднабаковага пераймання** з класічнай літаратурнай спадчыны, створанай на «мёртвых» мовах: латыні, старажытнагрэчаскай, санскрыце, правансальскай і інш. Класічная літаратура на «мёртвых мовах» уваходзіць у беларускі кантэкст у сувязі з гуманістычнай, асветніцкай дзейнасцю творцаў культуры, якія адраджаюць традыцыі, вядомыя з

глыбокай старажытнасці (асабліва “на хвалях” нацыянальнага адраджэння).

Варта вылучыць літаратуры на нацыянальных мовах, якія *не маюць ніякіх сувязей* з беларускай літаратурай або яны не зафіксаваны (напрыклад, на мове зулу). Іх можна пазначыць як «мінус-сувязі» (калі адштурхоўвацца ад тэрміна Ю.Лотмана «мінус-прыём»). У дадзеным выпадку «мінус-сувязі» сведчаць аб неабходнасці наладжваць двухбаковыя кантакты паміж літаратурамі. Актуальным пытаннем развіцця кампаратывістыкі з’яўляецца асэнсаванне прычын і наступстваў іх адсутнасці.

Другім раздзелам гісторыі літаратуры і адпаведна памежнай сферай з кампаратывісцкім дыскурсам з’яўляецца *гісторыя рэгіянальных літаратур*. Рэгіянальныя літаратуры прадстаўлены супольнасцямі, якія ўтвораны ў *прасторавых* каардынатах: “літаратура бліжняга замежжа”, “славянскія літаратуры” / “літаратура славянскіх краін”, “заходнееўрапейская літаратура” і інш. У гэтым раздзеле мэтазгодна разглядаць літаратурныя супольнасці, прадстаўленыя ў *сінхранічным* зрэзе: “літаратура краін старажытнага Усходу”, “антычная літаратура”, “заходнееўрапейская літаратура Сярэднявечча” і т. п. Вылучэнне культурных зон / рэгіёнаў (у прасторы) а таксама перыядаў у развіцці сусветнай літаратуры (у часе), якія складаюць аснову гэтага падзелу, пачынаецца са Старажытнасці прычым кожнаму гістарычнаму часу ўласцівы свой падзел на культурныя зоны або рэгіёны, як і склад літаратурнага працэсу ў цэлым. Кампаратывісцкі дыкурс, які складае аснову гэтых супольнасцей, сведчыць аб наяўнасці пэўнага адзінства паміж літаратурамі і адначасова аб іх нацыянальных адрозненнях у межах асобнай сістэмы, вылучанай у адпаведнасці з храналагічным або тэрытарыяльным падзелам. Нацыянальная літаратура з дадзенага пункту гледжання даследуецца ў складзе літаратурнага працэсу таго ці іншага адрэзку часу і ў кантэксце рэгіянальнага літаратурна-мастацкага развіцця той часткі чалавецтва, да якой яна належыць.

Трэці раздзел гісторыі літаратуры і адпаведна праблемнае кола кампаратывістыкі – *гісторыя сусветнай літаратуры*. Яна складаецца з *асобных гісторый нацыянальных літаратур*, уяўляючы сабой іх “суматыўную множнасць”. У гэтым выпадку актуалізуецца пытанне двух- і шматбаковых сувязей паміж літаратурамі. Разам з тым гісторыя сусветнай літаратуры вывучаецца як “пантэон аўтараў”, “залаты фонд” *твораў*, разглядаецца ў выглядзе *метатэксту* – у тым азначэнні, якое надаваў яму Р.Барт (адзін тэкст адносна другога), а таксама як адзіная Кніга, аўтар якой – Чалавецтва, прадстаўленае ў асобе ўсіх сваіх творцаў. Літаратурны працэс (сусветны і нацыянальны) даследуецца пераважна з боку міжнацыянальных фактараў яго развіцця, па сінхраніі і дыяхраніі распаўсюджвання той ці іншай літаратурна-мастацкай з’явы, а

сусветная літаратура (яе “залаты фонд”, “пантэон” і інш.) выступае як метатэкст у дачыненні да той або іншай сукупнасці твораў або да пэўнай нацыянальнай літаратуры.

Такім чынам, кампаратывісцкія даследаванні дазваляюць выявіць, у якіх формах, з якім змястоўным напаўненнем на фоне сусветнай мастацка-эстэтычнай эвалюцыі раскрываецца адметнасць нацыянальнай культуры. Аднак жа і сусветная літаратурная класіка, уваходзячы ў шматстайны кантэкст айчыннага мастацтва, раскрывае ва ўсёй паўнаце і глыбіні сваю змястоўную шматзначнасць, дадатковыя сэнсавыя адценні і сітуацыйную семантычную канкрэтнасць і, у сваю чаргу, спрыяе больш дакладнаму прачытання з’яў і знакаў нацыянальнай літаратуры.

Тэорыя літаратуры і кампаратывістыка. Гэтыя навукі разглядаюцца або ў суадносінах паміж цэлым (тэорыя літаратуры) і яго часткай (кампаратывістыка), або як сувмерныя адна адной дэсць пліны. Ва ўсіх выпадках тэорыя літаратуры і кампаратывістыка маюць памежную сферу даследавання, якая часткова або цалкам супадае з прыватным аб’ектам вывучэння кожнай з іх.

Так, праблемным полем кампаратывісцкага даследавання з’яўляюцца перш за ўсё напрамкі і школы, у межах якіх выпрацаваны метады (падыходы), прыёмы і паняцці, што складаюць яго метадалагічную аснову: эстэтыка рамантызму, антрапалагічная школа, міфалагічная школа, культурна-гістарычная школа, міграцыйная тэорыя і інш. Маюць агульную з кампаратывізмам сферу іншыя літаратуразнаўчыя метады і падыходы: біяграфічны, сацыялагічны, фармальны, структурны, псіхалагічны. Пры іх канкрэтным прымяненні на практыцы таксама выкарыстоўваюцца элементы кампаратывізму. Іншыя раздзелы тэорыі (тэорыя літаратурнага працэсу, жанралогія, эйдалогія, паэтыка і інш.) прадстаўлены адпаведнымі ўзроўнямі параўнальнага вывучэння літаратуры.

Вызначыўшы аб’ект кампаратывісцкага дыскурса, можна сцвярджаць, што кампаратывістыка мае агульную аналітычную, праблемную сферу з тэорыяй літаратуры, але не паглынаецца ёю цалкам, як і не паглынае ў сябе тэорыю літаратуры. Думаецца, што ў дачыненні да тэорыі літаратуры кампаратывістыка з’яўляецца тым памежжам, якое аб’ядноўвае ўласна тэорыю літаратуры з другімі дысцыплінамі, або аб’яднанне тэорыі літаратуры з іншымі дысцыплінамі пралягае менавіта па вобласці кампаратывісцкага дыскурса.

Кампаратывістыка і гуманітарныя навукі. Памежныя сферы з кампаратывістыкай (дарэчы, на Захадзе гэты тэрмін прымяняецца толькі ў дачыненні да літаратуразнаўства) маюць іншыя гуманітарныя навукі, найперш кампаратывісцкага плану, цесна звязаныя з літаратуразнаўствам: параўнальнае вершазнаўства, фалькларыстыка, міфалогія, параўнальнае(-гістарычнае) мовазнаўства і інш.

Кампаратывісцкія даследаванні напрамую звязаны з міждысцыплінарнымі галінамі ведаў, напрамкамі і тэорыямі (герменеўтыкай, фенаменалогіяй, рэцэптыўнай эстэтыкай, семіётыкай).

У праблемнае поле кампаратывістыкі ўваходзяць пытанні суадносін літаратуразнаўства з іншымі гуманітарнымі навукамі: філасофіяй (з яе самымі рознымі кірункамі: натурфіласофіяй, картэзіянствам, марксізмам, пазітывізмам, філасофіяй дэкадансу, фрэйдызмам, аналітычнай псіхалогіяй, экзістэнцыялізмам і інш.), з псіхалогіяй, тэалогіяй і інш.

Кампаратывістыка і навукі негуманітарнага цыклу. Назавем таксама навукі і асобныя навуковыя галіны, аддаленыя ад уласна літаратуразнаўства, але якія, несумненна, маюць памежныя сферы з кампаратывістыкай: эканоміка (з'яўляецца адным са знешніх фактараў развіцця літаратурнага працэсу, нацыянальнага і сусветнага), матэматыка і кібернетыка (дазваляе праводзіць параўнальны аналіз, статыстычныя падлікі з дапамогай камп'ютараў, рабіць машынным пераклад тэксту), фізіка, астраномія, геаграфія і інш.

Адкрыцці беларускіх кампаратывістаў маюць і будуць мець толькі тое значэнне і той уплыў, які яны рэальна змогуць аказаць на прадстаўнікоў іншых навук, іншых краін, наступных пакаленняў. А для гэтага трэба, каб і беларуская кампаратывістыка развілася поруч з найноўшымі і традыцыйнымі навукамі свайго часу, машынала свой тэрэтычны апарат і ўдасканалвала метады ўласна кампаратывісцкага даследавання. Прасоўваючыся разам з іншымі дысцыплінамі наперад у пазнанні таямніц чалавека і Сусвету, кампаратывістыка можа рэальна падказаць неабходныя крокі развіцця, папярэдзіць аб магчымых наступствах эксперыментаў у прыродзе і грамадстве, магчыма, спыніць тую ланцуговую рэакцыю, аб якой задоўга да адкрыццяў ХХ ст. сказана ў творах Высокага Мастацтва.

Актуальнымі праблемамі кампаратывістыкі ў Беларусі застаюцца, такім чынам, яе стасункі з іншымі галінамі літаратуразнаўства і навуковымі дысцыплінамі. Даследаванне беларускай літаратуры ў параўнанні з іншанацыянальнай літаратурнай спадчынай, у кантэксце рэгіянальных супольнасцей, у сацыякультурнай прасторы іншых часоў, а таксама адносна агульначалавечых літаратурна-мастацкіх каштоўнасцей пашырае круггляд чалавека, спрыяе выхаванню “чалавека культуры”, гуманіста, без якога далейшае развіццё чалавечай цывілізацыі ўжо ў наш час пастаўлена пад рэальную пагрозу.

Спецыфіка станаўлення і ўмацавання “грамадства ведаў”, што з'яўляецца адной з прыярытэтных стратэгий у рабоце ЮНЕСКА, немагчыма без фундаментальных ведаў і іх развіцця, без удасканалення разам з тым метадалогіі кожнай з навук. Новыя рэаліі павінны быць засвоены і “ацыфраваны” ў тэрэтычным плане, што дазволіць у сваю чаргу на новым этапе ўпісаць беларусістыку ў агульнаеўрапейскую, а

разам з ёй у агульнасусветную навуку пра літаратуру, гісторыя якой налічвае ўжо звыш шасці тысячагоддзяў.

Відавочна, што кампаратывістыка з цягам часу становіцца ўсё больш уплывовай навукай, якая мае не толькі ўласную сферу даследавання, але можа даваць свае адказы на пытанні, якія вырашаюцца ў розных галінах ведаў. За больш чым двухсотгадовы шлях развіцця ў кампаратывістыцы былі зроблены выдатныя адкрыцці, ролю якіх у гуманітарных дысцыплінах цяжка аспрэчыць. Разгалінаваная сетка сувязей кампаратывістыкі з самымі рознымі навукамі сведчыць таксама пра яе патэнцыяльныя магчымасці, пра адкрытасць дыялогу паміж літаратуразнаўцамі і прадстаўнікамі іншых навук, паміж навуковымі падыходамі, прадстаўнікоў адной нацыі з іншымі з мэтай ўсталявання новых повязей, пашырэння кантактаў, развіцця супрацоўніцтва.

Літаратура:

1. Боров Ю. Искусство интерпретации и оценки: Опыт прочтения “Медного всадника”. – М.: Сов. писатель, 1981.
2. Волков А. Компаративизм // Лексикон загальнага та порівняльнага літаратурознавства. – Чернівці: Золоті литаври, 2001. – С. 266.
3. Манн Ю.В. Литературные связи и влияния // Краткая литературная энциклопедия. – М.: Изд-во «Сов.энциклопедия», 1967. – Т. 4. – С. 313–315. “Короткая літаратурная энцыклапедыя” выступала як нарматыўна-абагульняльнае выданне: яна давала сціслыя вызначэнні і напрамкі, у межах якіх развіваліся і яшчэ пэўны час павінна былі развівацца літаратура і літаратуразнаўства, уплываючы адна на адну і карэктуючы адна адну.
4. Жирмунский В.М. Сравнительно-исторический метод // Краткая литературная энциклопедия. – М.: Изд-во «Сов.энциклопедия», 1972. – Т. 7. – С. 126–130.
5. Кишкин Л.С. Сравнительное литературоведение // Краткая литературная энциклопедия. – М.: Изд-во «Сов.энциклопедия», 1978. – Т. 9. С. 707–710.
6. Храпченко М.Б. Размышления о системном анализе литературы // Вопросы литературы. – 1975. – № 3. – С. 109–116.
7. Неупокоева И.Г. История всемирной литературы: Проблемы системного и сравнительного анализа. – М.: Наука, 1976.
8. Зинченко В. Г., Зусман В. Г., Кирнозе З. И. Методы изучения литературы. Системный подход.— М.: Наука, 2002.
9. У складзе тэорыі літаратуры кампаратывістыка прадстаўлена ў сучасных працах па тэорыі літаратуры, напр.: Галич О., Назарець В., Васильев С. Теорія літаратуры. – Київ: Либідь, 2001; а таксама ў праграмах ВНУ Беларусі: Уводзіны ў літаратуразнаўства. Тэорыя літаратуры: Вучэбныя праграмы для вышэйшых навучальных устаноў. – Мінск: ВВЦ БДПУ,

2003. У спецыялізацыі дысцыплін ВАК Беларусі ўваходзіць у спецыяльнасць 10.01.08 – “Тэорыя літаратуры. Тэксталогія”.

10.Бугаёў Дз. Справядальнае слова. – Мінск: Маст.літ., 2001.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ